

12. *Косюра О.* До питань обліку необоротних активів бюджетних установ: порядок обліку бібліотечних фондів // *Економіка: проблеми теорії та практики.* — № 143. — Дніпропетровськ: Наука і освіта. — 2002. — С. 29—38.

13. *Яворницький Д. І.* Історія запорізьких козаків. У 3 т. / АН України. Ін-т історії України. — К.: Наукова думка, 1990. — Т. 1 — 583 с.

14. *Пушкар М. С.* Філософія обліку. — Тернопіль: Карт — Бланш, 2002. — 157 с.

15. *Голубятников С. П., Леханова Е. С., Тимченко В. А.* Судебная бухгалтерия: Учебное пособие. — М.: Юридическая литература, 1998. — 368 с.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2006

УДК: 339.727.6

В. Г. Кабанов, канд. екон. наук, доц.,
Університет економіки та права «КРОК»

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБЛІКУ У ФІНАНСОВИХ ТА КОРПОРАТИВНИХ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ

В статті розглянуто прийняті у світовій практиці міжнародні стандарти обліку, які є одними з основних чинників, стимулюючих активізацію і внутрішніх і зовнішніх інвесторів, а саме прозорість та доступність фінансової звітності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародні стандарти обліку, комітет з міжнародної аудиторської практики, стандартизація звітності.

Глобалізація економічного розвитку всіх сторін сучасної господарської діяльності диктує відповідні вимоги, кількісні та якісні параметри для української економіки. Відповідність української економіки світовим стандартам потребує створення сприятливого інвестиційного клімату для вітчизняних і закордонних інвесторів. Створення такого інвестиційного клімату передбачає політичну і законодавчу стабільність, формування економічно обґрунтованої податкової політики, вмикання економіки у світові господарські комунікації, розвиток в Україні повного комплексу інфраструктури фондового ринку. Формування відповідних умов для інвестиційної діяльності є важливим напрямком державної політики.

В різних країнах світу створювалися різні підприємства, які поступово розвивалися, збільшувався обсяг їх послуг та продук-

ції, з'являлась необхідність торгівлі та співробітництва з підприємствами інших країн. Наслідком цього було створення спільних підприємств, відкриття іноземних філіалів, а отже і необхідність однакового розуміння та використання всіма учасниками фінансової, зокрема бухгалтерської інформації. Але існувала різниця між поданням цієї інформації в різних країнах. Для формування стандартів, які були б найзручнішими і зрозумілими було створено спеціальну організацію — Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Цей комітет є незалежною організацією приватного сектора, яка має за мету досягнення єдності у принципах бухгалтерського обліку, що їх використовують підприємства та інші організації для складання фінансової звітності в різних країнах світу. Комітет був заснований у 1973 році на підставі угоди, укладеної між професійними бухгалтерськими організаціями Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, Сполучених Штатів Америки, Франції та Японії. З 1983 року КМСБО об'єднує всі професійні бухгалтерські організації, що входять до складу Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ).

Бухгалтерський облік і звітність є однією з гарантій нормального функціонування фінансових ринків. Виходячи з цього, єдині правила обліку є і нормою світових ринків, частиною яких хочуть стати держави-учасники ЄСП. Країни, які прагнуть створити єдиний економічний простір, повинні мати єдину систему бухгалтерського обліку і звітності, що дозволяє їм інтегрувати ринки і стати повноправними членами світової спільноти.

Основним інструментом реформування бухгалтерського обліку і звітності є Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі МСФЗ), розроблені Комітетом з міжнародних стандартів обліку (КМСО) при Міжнародній федерації бухгалтерів.

Метою впровадження міжнародних стандартів обліку у фінансовому і корпоративному секторах економіки є:

- а) створення ефективної системи фінансової інформації в основі, якою знаходиться фінансова звітність, складена відповідно до МСФЗ емітентами цінних паперів і фінансовими інститутами;
- б) забезпечення захисту прав інвесторів шляхом впровадження міжнародних стандартів депозитарного обліку.

Впровадження міжнародних стандартів обліку і звітності в економіку забезпечує прозорість інформації про фінансове положення і фінансові результати діяльності господарюючих суб'єктів, корисної для зацікавлених користувачів. Як зацікавлені користувачі, в першу чергу виступають потенційні інвестори.

Крім того, поліпшення якості фінансової інформації буде сприяє не тільки підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, а також вдосконаленню управління підприємствами за рахунок отримання менеджерами повнішого уявлення про реальні економічні умови і результати господарської діяльності підприємства.

Згідно теорії руху капіталу, він переміщається з країн з його надлишком в країни з його недоліком, але йому потрібні гарантії, по-перше, ефективності і по-друге — поворотності. Ці гарантії якраз і забезпечує аналіз фінансової звітності господарюючих суб'єктів-емітентів цінних паперів.

МСФЗ спрощує вихід на ринок, сприяє зниженню витрат на залучення капіталу. Проте сама по собі звітність по МСФЗ не може гарантувати притоку інвестицій в країну. У застосуванні МФСО повинні бути зацікавлені як держава, так і конкретні господарюючі суб'єкти, акції яких котируються на фондовому ринку. МФСО дозволяє говорити з інвесторами на одній мові, цей як правила дорожнього руху, єдині у всіх країнах світу.

Одним з основних чинників, стримуючих активізацію і внутрішніх і зовнішніх інвесторів, є невисокий ступінь прозорості звітності, що розкривається на ринках цінних паперів і інших фінансових інструментів. Звітність, складена за національними стандартами, недостатня для ухвалення інвестиційних рішень. Держави-учасники ЄСП знаходяться на різних етапах реформування системи фінансової звітності і переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності, при цьому всі країни декларують перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (далі — МСФЗ) і міжнародні стандарти депозитарного обліку як основна мета реформування системи фінансової звітності.

Реформа бухгалтерського обліку повинна бути направлена на формування єдиної системи нормативних актів, регулюючих ведення бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності; координацію дій державних органів в рамках реформування системи бухгалтерського обліку, підвищення професійного рівня бухгалтерів і аудиторів; підвищення ролі саморегульованих організацій в області бухгалтерського обліку.

Становлення управлінського обліку на підприємствах є також важливим чинником підвищення керованості і інвестиційної привабливості економіки держав-учасників ЄСП. Роль держави в цьому процесі повинна полягати у формуванні єдиної методологічної бази розвитку системи управлінського обліку і звітності,

розробці рекомендацій з питань управлінського обліку на підприємствах галузей народного господарства. Цей процес повинен бути тісно пов'язаний із загальними процесами вдосконалення корпоративного управління, і залучати до себе все зацікавленими відомства, а також професійне співтовариство.

Перехід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності, забезпечений необхідними змінами в законодавстві і системі оподаткування — важливий елемент реформування і банківської справи. Отримають якісний розвиток підходи кредитних організацій до побудови систем корпоративного управління і внутрішнього контролю, перш за все, по лінії управління ризиками, удосконалюватиметься управління ризиками на основі консолідованої звітності, що полягає в оцінці ризику після банківської групи і комплексного управління фінансовими потоками, а також розумного поєднання фінансового результату і рівня ризику в рамках банківської групи.

МСФЗ офіційно визнані IOSCO як міжнародні стандарти бухгалтерської звітності, яким повинні слідувати всі країни, охочі увійти до світової спільноти. Кожного року Комітет з міжнародних стандартів планує вдосконалювати систему функціонування міжнародних стандартів фінансової звітності.

Імплементация міжнародних стандартів фінансової звітності і аудиту направлена на забезпечення ефективності і прозорості фінансових ринків. Вказані стандарти, у свою чергу, тісно пов'язані з міжнародними стандартами, що регламентують документообіг фінансових повідомлень (S.W.I.F.T.). Окрім цього, стандарти S.W.I.F.T. мають на увазі використання кодів BIS (стандарт ISO 9362) BEI і IBAN — ідентифікаторів фінансових установ, не фінансових організацій і рахунків клієнтів відповідно. Також використовуються коди ISO при обміні даними для позначення країн (ISO 3166) і валют (ISO 4217).

В даний час платіжні системи, що використовують стандарти S.W.I.F.T., забезпечують 60 % загального світового об'єму клірингових розрахунків, а S.W.I.F.T. є уповноваженим органом Міжнародної організації по стандартизації по веденню деяких стандартів, зокрема, стандарту ISO 15022 «Стандарти повідомлень по цінних паперах».

Впровадження в практику функціонування національних ринків держав-учасників стандартів S.W.I.F.T. уможливило створення спільних для цих ринків телекомунікаційних систем, поліпшить умови функціонування електронної системи розрахунків. Крім того, застосування єдиних форматів повідомлень S.W.I.F.T.

для розрахунків і платежів по операціях з фінансовими інструментами дозволить істотно понизити розрахункові і фінансові ризики, підвищить ефективність і безпеку розрахунків, а також сприятиме уніфікації правил функціонування платіжних і розрахункових систем держав-учасників, а також їх інтеграції в міжнародні розрахункові системи.

Стандартизація повідомлень, використовуваних професійними учасниками фінансових ринків країн-учасниць СЕП, — ключовий елемент, який дасть можливість перейти від ручної до автоматизованої підготовки і обробки фінансових повідомлень (транзакцій).

Як показує світова практика, найважливішим елементом забезпечення якості бухгалтерської звітності є дієвий контроль якості.

Основою системи контролю повинні бути інститут аудиту, як форма незалежної перевірки бухгалтерської звітності господарюючих суб'єктів особами, що володіють необхідною кваліфікацією і наділеними відповідними повноваженнями. В цьому відношенні інститут аудиту стає одним з основних інструментів розвитку бухгалтерського обліку і звітності.

Передумовами дієвості аудиту бухгалтерської звітності є:

а) якісні стандарти аудиторської діяльності, відповідні міжнародним стандартам аудиту;

б) чіткі правила незалежності аудиторських організацій і аудиторів;

в) непорушне проходження аудиторських організацій і аудиторів Кодексу професійної етики;

г) єдині кваліфікаційні вимоги до аудиторів незалежно від того, в якій галузі або сфері економіки вони ведуть діяльність;

д) високий кваліфікаційний рівень (зокрема в області МСФЗ) аудиторів, що забезпечується системою атестації і підвищення кваліфікації, включаючи кваліфікаційний іспит;

е) контроль якості роботи аудиторських організацій і аудиторів з боку перш за все професійних суспільних об'єднань;

ж) ефективна система державно-суспільного нагляду над аудиторськими організаціями і аудиторами.

Разом з аудитом система контролю якості бухгалтерської звітності припускає відповідну наглядову діяльність уповноважених органів. Основним завданням цих органів є забезпечення гарантованого доступу до якісної бухгалтерської звітності зацікавленим користувачам. З цією метою державні органи повинні контролювати, наскільки господарюючі суб'єкти своєчасно і

повно розкривають бухгалтерську звітність, а також в якому ступені інформація в публічній звітності відповідає прийнятним стандартам.

Система контролю якості бухгалтерської звітності повинна також включати комплекс заходів фінансової, адміністративної і кримінальної відповідальності господарюючих суб'єктів і їх керівників.

Чимале значення для якості бухгалтерської звітності має система корпоративного управління (поведінки) господарюючих суб'єктів, відповідна кращій світовій практиці в цій області.

Розробкою, впровадженням і просуванням міжнародних стандартів аудиту займається безпосередньо Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) — міжнародне об'єднання бухгалтерської професії. Метою Федерації є розвиток і вдосконалення бухгалтерської професії, що дозволить їй надати послуги на високому якісному рівні на користь всього суспільства. В даний час в її склад входять 153 професійних організації з 113 країн (у тому числі і країн ЄСП), що представляють більше двох мільйонів бухгалтерів, що займаються приватною практикою, викладанням, перебувають на державній службі, зайнятих у промисловості і торгівлі.

Міжнародна федерація бухгалтерів і найбільші міжнародні компанії виступили з новою ініціативою, направленою на підвищення якості аудиту у всьому світі, що дозволить захистити інтереси міжнародних інвесторів і сприятиме активнішому переміщенню капіталу між країнами. Відповідно до даної ініціативи планується створити нове об'єднання фірм під егідою МФБ, яке розроблятиме міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і аудиту і сприятиме в їх впровадженні в практику. У об'єднання може вступити будь-яка компанія, клієнтами якої є транснаціональні корпорації, при цьому компанія винна:

а) керуватися Міжнародними стандартами аудиту (МСА) і Кодексом етики МФБ при проведенні аудиторських перевірок;

б) забезпечувати наявність ефективної системи внутрішнього контролю;

в) проводити навчання в області міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і аудиту, зокрема у сфері Кодексу етики, не перешкоджати зовнішнім аудиторам проводити регулярні перевірки якості своєї діяльності;

г) сприяти в становленні професійних об'єднань і впровадженні міжнародних стандартів і обліку і аудиту в країнах, що розвиваються.

Фінансування діяльності об'єднання фірм в основному здійснюватиметься на рахунок підприємств-учасників, які також виділять додаткові ресурси для роботи МФБ в області розробки і моніторингу стандартів аудиту.

В цілях підвищення якості звітності державних установ Комітет МФБ по державному сектору приступив до розробки стандартів і методичних вказівок по бухгалтерського обліку, що задовольняє вимогам урядів, платників податків і рейтингових агентств.

Комітет з міжнародної аудиторської практики при МФБ розробляє міжнародні стандарти аудиту. Зараз він працює над міжнародними стандартами по аудиторських гарантіях. У багатьох країнах світу МСА використовуються як національні стандарти.

У 2001 році Комітет з міжнародних стандартів IOSCO приступив до розробки міжнародних стандартів для державного сектора. Вже розроблені перші 12 стандартів. Передбачається, що уряди всіх країн світу зможуть використовувати їх як інструмент при вдосконаленні методів управління фінансовими ресурсами і підвищенні своєї звітності.

Стандарти, рекомендовані IOSCO до впровадження, слід впроваджувати в національні законодавства, забезпечуючи однаковість обліку і звітності на фінансових ринках.

Найбільш відомими стандартами фінансової звітності є стандарти: US GAAP, UK GAAP і IAS/IFRS. Найважливішими з них є US GAAP (оскільки США є основним джерелом інвестицій на світові фінансові ринки) і IAS/IFRS (так звані міжнародні стандарти фінансової звітності, які розробляються Комітетом з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку IASC). В даний час спостерігається поступове зближення стандартів US GAAP і IAS/IFRS у зв'язку з необхідністю подальшої інтеграції ринків Європейського Союзу і США.

Істотний вплив на вибір стандартів фінансової звітності надав заяву Європейської Комісії про те, що всі компанії, що котируються на європейських біржах, повинні надавати зведену звітність за стандартами IAS. Ця вимога вступає в силу з 2005 року. Крім того, в державах-учасниках ЄСП вже зроблені певні кроки щодо впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності — стандартів IAS. Також існують певні законодавчі норми щодо обов'язковості надання емітентами фінансової звітності. Логічним продовженням всього сказаного вище є питання застосування певних стандартів проведення аудиту. Згідно резолюції IOSCO, а саме, резолюції Президентського комітету з питань ви-

роблення міжнародних стандартів аудиту з метою полегшення міжнародного розміщення капіталу, а також резолюції про стандарт бухгалтерського обліку 1A8 7, рекомендується прийняти міжнародні стандарти аудиту (стандарту про грошові потоки замість національного стандарту, якщо проводиться аудит звітності іноземних емітентів, а також 1A3 7ISA 1, ISA 2, ISA 4, ISA 5, ISA 6, ISA 7, ISA 8, ISA 9, ISA 10, ISA 11, ISA 12, ISA 14, 13 A15, 13A 16, 13A17, 13A 18, 13A 19, 13A 21, 13A 22, 13A 23, 13A 24), як основу для використання при обліку міжнародного розміщення цінних паперів і складанні звітності іноземними емітентами. Крім того, країни, регулятори яких входять в IOSCO, зобов'язані прийняти необхідні заходи для проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів.

Впровадження міжнародних стандартів обліку і аудиту тісно пов'язані із стандартами діяльності професійних учасників фінансових ринків і системами правового і інституційний-правового їх регулювання.

Діяльність КМСО є можливою завдяки фінансовій підтримці професійних організацій бухгалтерів та інших організацій, що входять до складу Ради Комітету, завдяки підтримці МФБ і різних компаній, фінансових установ, бухгалтерських фірм та інших. Одним із джерел отримання доходу є продаж публікацій Комітету в усьому світі.

Функціонування ринку капіталів залежить від чіткої організації не тільки банківської системи в країні, а організації обліку. Взаємозв'язок між цими складовими ринку капіталів продемонструвала недавня криза в багатьох країнах світу. Ефективність налагодженості системи обліку:

- впливає на акумуляцію та концентрацію коштів населення і підприємств;
- сприяє залученню вітчизняного й іноземного капіталу в економіку країни;
- узгоджує майнові інтереси країни, інституціональних і індивідуальних інвесторів в процесі обігу цінних паперів;
- економить суспільні витрати та поліпшує взаємні розрахунки підприємств;
- сприяє підвищенню ефективності керування підприємством;
- створює умови для інтеграції країни у світову економічну систему завдяки впровадженню загальносвітових принципів і стандартів функціонування ринку цінних паперів.

Представники Ради, організації-члени, члени Консультативної групи, інші організації та окремі особи, а також працівники КМСО

заохочуються до надання пропозицій щодо розробки Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку з нових тем.

Згідно з Конституцією КМСО, мета організації:

а) формулювати і публікувати в інтересах громадськості стандарти бухгалтерського обліку, що їх мають дотримуватися при складанні фінансової звітності, а також сприяти їх прийняттю та дотриманню в усьому світі;

б) спрямовувати зусилля на поліпшення та гармонізацію регулюючих положень, стандартів бухгалтерського обліку і процедур, пов'язаних із поданням фінансових звітів.

Діяльністю КМСО керує Рада, до складу якої входять представники бухгалтерських організацій 13 країн (або груп країн), що призначаються Радою МФБ, і не більше 4 представників інших організацій, зацікавлених питаннями фінансової звітності. Кожен член Ради має право висунути не більше двох представників та одного технічного консультанта, які беруть участь у засіданнях Ради. Комітет заохочує кожного члена Ради вводити до складу своїх представників принаймні одну особу, яка працює в промисловості, і одну особу, яка безпосередньо бере участь у діяльності національного органу з розробки стандартів.

Належна організація роботи КМСО забезпечує високу якість Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, які вимагають необхідної облікової практики за конкретних економічних обставин. Така організація праці, включаючи консультації з членами Консультативної групи, з організаціями-членами КМСО, органами, що розробляють стандарти, та з іншими зацікавленими групами й особами в різних країнах світу, забезпечує також прийнятність Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для користувачів фінансових звітів і для тих, хто їх складає.

Література

1. Шандурська В. Г. Облік у зарубіжних країнах. — Х., 2004. — С. 196—230.

2. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. — К., 2003. — С. 526—553.

3. Маляревський Ю. Д., Фартушняк О. В., Пасічник І. Ю. Облік у зарубіжних країнах. — Х., 2003. — С. 123—142.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2006